

KOSOVA

RAPORTI I VITIT 2018 MBI TË DREJTAT E NJERIUT NË KOSOVË

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Kosova është demokraci parlamentare. Kushtetuta dhe ligjet parashikojnë një parlament të zgjedhur njëdhomësh, Kuvendin, i cili më pas e zgjedh një kryetar. Kuvendi duhet ta miratojë kryeministrin të cilin e zgjedh kryetari. Vendi i mbajti zgjedhjet parlamentare në qershor të vitit 2017, të cilat vëzhguesit ndërkombëtarë i konsideruan të lira e të drejta. Kuvendi zgjodhi Hashim Thaçin si President në vitin 2016.

Autoritetet civile mbajtën kontroll efikas të forcave të sigurisë.

Në shqetësimet e të drejtave të njeriut përfshiheshin: deportimi, korrupsioni endemik në qeveri, krimet ku përfshiheshin dhuna ose kërcënimi me dhunë ndaj gazetarëve dhe sulmet kundër anëtarëve të pakicave etnike ose komuniteteve të tjera të marginalizuara, përfshirë sulmet nga forcat e sigurisë.

Qeveria nganjëherë ndërmori masa për t'i ndjekur penalisht dhe dënuar zyrtarët që kryen abuzime në shërbime të sigurisë apo gjetiu në Qeveri. Shumë veta në qeveri, opozita, shoqëria civile dhe mediat besonin që zyrtarët e lartë përfshiheshin në korrupsion pa u ndëshkuar.

Seksioni 1. Respektimi i integritetit të personit, përfshirë lirinë nga:

a. Privimi arbitrar i jetës dhe vrasjet e paligjshme apo të motivuara politike

Nuk pati raportime që Qeveria apo agjentët e saj kryen vrasje arbitrare apo të paligjshme.

Deri më 15 qershor, prokurorët e Misionit të BE-së për Sundim të (EULEX) dhe prokurorët vendorë vazhduan ndjekjen penale të krimeve të luftës që buronin nga konflikti i vitit 1998-99. Që nga ajo datë, pjesa më e madhe e mandateve ekzekutive të EULEX-it përfunduan, përfshirë përgjegjësitë e tyre hetuese dhe prokuroriale dhe sigurimin e gjykatësve për sektorin e drejtësisë së Kosovës. Mandati i ri i EULEX-it, i vazhduar deri në vitin 2020, përfshinte monitorimin e rasteve dhe gjykimeve të zgjedhura penale e civile, mentorimin dhe këshillimin e Shërbimit Korrektues të Kosovës dhe mbështetjen e Dhomave të Specializuara në Hagë. EULEX-i gjithashtu mbajti disa përgjegjësi të kufizuara ekzekutive në mbrojtjen e dëshmitarëve dhe vazhdon të shërbejë si reagues i dytë i sigurisë për Policinë e Kosovës. (PK)

Që nga gushti, Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës (PSRK) ishte duke i hetuar përafërsisht 100 raste të krimeve të luftës, rreth gjysma e të cilave ishin pezulluar pasi gjoja nuk dihej vendndodhja e autorëve të supozuar.

Më 11 qershor, Gjykata Supreme miratoi kërkesën e Sylejman Selimit për rigjykim në të ashtuquajturin rasti Drenica I, në të cilin ai ishte dënuar për krime lufte, duke e kthyer rastin në Gjykatën Themelore të Mitrovicës. Vëzhguesit e konsideruan këtë vendim në përputhje me trendin shumëvjeçar të pezullimit të rasteve të profilit të lartë kundër të pandehurve të fuqishëm politikisht ose kthimin e tyre në gjykatat më të ulëta.

KOSOVA

Më 25 tetor, Gjykata Supreme e Kosovës hodhi poshtë ankesën e të pandehurve në rastin për krime lufte të ashtuquajturin Drenica II, duke prapësuar një vendim të qershorit të Gjykatës Kushtetuese, me të cilin hidhej poshtë një dënim i mëhershëm. Gjashtë të pandehur të dënuar në rastet Drenica kurrë nuk e kanë vuajtur dënimin me burg.

Prokuroria e Specializuar e Kosovës (PSK), me seli në Hagë, vazhdoi t'i hetonte krimet e kryera gjatë dhe pas konfliktit të vitit 1999. Një marrëveshje e vitit 2016, e cila ofronte bazë ligjore që Dhomat e Specializuara të Kosovës t'i zhvillonin procedurat në Holandë, hyri në fuqi në janar të vitit 2017. Që nga shtatori, PSK-ja nuk ka ngritur asnjë aktakuzë.

b. Zhdukja

Nuk pati raportime për zhdukje nga apo në emër të autoriteteve qeveritare.

Deri në maj, Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq (KNKK) kishte të regjistruar 1.608 persona që u zhdukën gjatë konfliktit të vitit 1998-99 dhe dhuna politike që pasoi. Ndonëse KNKK nuk i dallonte personat e zhdukur sipas prejardhjes etnike për shkak të kufizimeve për konfidencialitet, vëzhguesit vlerësuan që rreth 70 për qind e tyre ishin shqiptarë dhe 30 për qind ishin serbë, romë, ashkalinj, egjiptianë, boshnjakë ose malazezë.

c. Torturimi dhe trajtimet apo ndëshkimet e tjera të egra, çnjerëzore apo poshtëruese

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë praktika të tilla, por pati disa raportime që zyrtarët qeveritarë i përdorën ato.

Organizatat joqeveritare (OJQ) raportuan për disa incidente të abuzimit të të burgosurve nga ana e PK-së gjatë këtij viti. Në prill, Qendra Kosovare për Rehabilitimin e Viktimave të Torturës (QKRMT) raportoi se policët e PK-së rrahën gjashtë të burgosur në stacionet policore në Prishtinë e Lipjan pas arrestimit të tyre në një protestë studentore. Autoritetet ishin duke i hetuar këto incidente që nga korriku.

Kushtet në burgje dhe qendra të ndalimit

Kushtet në burgje dhe qendra të ndalimit i plotësonin disa standarde ndërkombëtare, por pati probleme të mëdha në burgje, posaçërisht dhuna ndërmjet të burgosurve, korrupsioni, ekspozimi ndaj pikëpamjeve radikale fetare apo politike dhe kujdesi mjekësor nën standarde.

Kushtet fizike: Kushtet fizike mbetën nën standard në disa reparte të Burgut të Dubravës, që ishin të stërngarkuara në gjysmën e parë të vitit.

Gjatë këtij viti, QKRVT-ja pranoi ankesa nga të burgosurit për ngacmim verbal, dhunë mes të burgosurve dhe, në disa raste, keqtrajtim fizik nga ana e zyrtarëve korrektues, kryesisht në Burgun e Dubravës dhe në Qendrën e Ndalimit në Lipjan. Deri në maj, QKRVT-ja kishte pranuar tetë ankesa nga të burgosurit që ishin abuzuar verbalisht ose fizikisht nga stafi korrektues në Burgun e Dubravës dhe në Burgun e Sigurisë së Lartë.

KOSOVA

Për shkak të trajnimit të dobët dhe stafit të pamjaftueshëm, autoritetet nuk ushtronin gjithmonë kontroll ndaj objekteve ose të burgosurve. QKRVT-ja raportoi që drogat e paligjshme rregullisht kontrabandoheshin në objekte korrektuese, dhe llogaritej që rreth 30 për qind e të burgosurve ishin të varur nga droga. Nuk pati programe për trajtim për drogë.

QKRVT-ja dokumentoi vonesa dhe gabime në ofrimin e kujdesit mjekësor për të burgosur, si dhe mungesën e trajtimit të specializuar. Në shumë raste, këto kushte i detyruan të burgosurit t'i blinin barërat e nevojshme përmes burimeve private. QKRVT-ja vërejti të meta në sistemin e kujdesit shëndetësor në Burgun e Dubravës dhe raportoi për numër të pamjaftueshëm të profesionistëve të shëndetit mendor.

Objektet dhe trajtimi për të burgosur me aftësi të kufizuara mbetën nën standarde. Instituti i Psikiatrisë Forenzike i Kosovës ofronte trajtim të kufizuar dhe strehim për të paraburgosur me aftësi të kufizuara mendore. Avokatët e personave me aftësi të kufizuara e fajësonin qeverinë që rregullisht i vendoste të paraburgosurit me aftësi të kufizuara mendore bashkë me të paraburgosurit e tjerë. Të paraburgosurit mbaheshin ndaras nga popullata e të burgosurve të dënuar. Ligji kërkon që kriminelët e dënuar, me probleme të dokumentuara të shëndetit mendor, të mbahen në objekte të dedikuara për kujdes të shëndetit mendor, por këta të burgosur shpesh vendoseshin në burgje standarde për shkak të mbingarkesës në institucionet e shëndetit mendor.

Prokuroria e Shtetit vazhdoi t'i shqyrtonte provat lidhur me vdekjen e aktivistit të partisë Vetëvendosje, Astrit Dehari, i cili gjoja bëri vetëvrasje në burg në vitin 2016.

Administrata: Autoritetet nuk zhvillonin gjithmonë hetime të duhura për keqtrajtime. QKRVT-ja vuri në pah se mekanizmi i brendshëm për ankesa, i paraparë me ligj, nuk funksiononte, pasi të burgosurit shpesh nuk i lajmëronin abuzimet për shkak të mungesës së konfidencialitetit dhe frikës nga hakmarja. QKRVT-ja gjithashtu vuri në pah se autoritetet nuk ofronin vendime me shkrim me të cilat arsyetohej izolimi në vetmi.

Monitorimi i pavarur: Qeveria u lejoi vizita vëzhguesve të pavarur për të drejta të njeriut, por Instituti i Avokatit të Popullit ishte institucioni i vetëm që kishte qasje të vazhdueshme e të papenguar në objektet korrektuese. QKRVT-ja dhe Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut duhej të njoftonin 24 orë më parë për vizita të planifikuara.

d. Arrestimi ose ndalimi arbitrar

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë arrestimin dhe ndalimin arbitrar dhe parashikojnë të drejtën e çdo personi për ta kundërshtuar ligjshmërinë e arrestimit ose ndalimit të tij/saj në gjykatë, dhe Qeveria, EULEX-i dhe Forca e Kosovës (KFOR), një forcë paqeruajtëse ndërkombëtare e udhëhequr nga NATO-ja, në përgjithësi i respektuan këto ndalesa.

ROLI I POLICISË DHE I APARATIT TË SIGURISË

Forcat vendëse të sigurisë përfshinin PK-në dhe Forcën e Sigurisë së Kosovës (FSK), një forcë me armatim të lehtë për reagim civil, që reagon në raste fatkeqësie dhe ndihma humanitare,

Raportet e Shtetit mbi Praktikën e të Drejtave të Njeriut për vitin 2018
Departamenti i Shtetit i Shteteve të Bashkuara • Zyra për Demokraci, të Drejta të Njeriut dhe Punë

KOSOVA

çmimin, kërkim e shpëtim dhe kontrollim të materialeve të rrezikshme. Ligji parashikon që policia të funksionojë nën autoritetin e Ministrisë së Punëve të Brendshme. Policia mbante sigurinë e brendshme, e ndihmuar nga EULEX-i si reagues i dytë për incidente të trazirave, dhe KFOR-i si reagues i tretë. Rrethanat nuk kërkuan që EULEX-i apo KFOR-i ta ushtronin këtë funksion gjatë këtij viti. Policia kufitare, pjesë e PK-së, ishte përgjegjëse për çështje të zbatimit të ligjit lidhur me menaxhimin e kufirit. FSK-ja menaxhohej nga Ministria e Forcës së Sigurisë së Kosovës.

KFOR-i ishte përgjegjës për të ofruar mjedis të qetë e të sigurt dhe për ta siguruar lirinë e lëvizjes në vend. Deri në shkurt, ky mision kishte 4.031 ushtarë nga 28 vende.

Personeli i EULEX-it dhe i KFOR-it nuk i nënshtrohej sistemit ligjor të vendit, por masave disiplinore të misionit dhe të vendeve të veta përkatëse.

Qeveria nganjëherë hetonte abuzimin dhe korrupsionin, ndonëse mekanizmat për ta bërë një gjë të tillë nuk ishin gjithmonë efikas në tërë vendin ose i nënshtroheshin ndërhyrjes politike. Forcat e sigurisë nuk siguronin pajtim me urdhra gjyqësorë kur zyrtarët vendës dështonin t'i zbatonin ato. Shumë policë janë arrestuar nën akuzat për korrupsion gjatë vitit dhe pandëshkueshmëria ishte problem.

Inspektorati Policor i Kosovës (IPK), një organ i pavarur në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme, ishte përgjegjës për shqyrtimin e ankesave për sjellje të policëve. Deri në korrik, IPK-ja kishte shqyrtuar 761 ankesa të qytetarëve për sjellje të policëve. IPK-ja i cilësoi 407 sosh si shkelje disiplinore dhe ia përcolli Njesisë për Standarde Profesionale të PK-së; IPK-ja i cilësoi 68 ankesa të tjera si raste penale. Që nga korriku, 88 policë ishin nën hetime dhe nëntë raste nga viti 2017 mbetën nën hetime.

22 policë të PK-së, që më parë ishin akuzuar për keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe ryshfet, u dënuan gjatë këtij viti me 241 muaj burgim. Dënimet për ryshfet silleshin prej 6 deri në 31 muaj burgim dhe gjoha prej 1.000 deri në 3.000 euro (1.150 deri në 3.450 dollarë). 39 policë të tjerë pranuan fajësinë dhe ishin në gjykim që nga korriku.

PROCEDURAT E ARRESTIMIT DHE TRAJTIMI I TË NDALUARVE

Sipas ligjit, përveç kur krimi është në zhvillim e sipër, policia mund të arrestojë të dyshuar vetëm me urdhra të bazuar në prova dhe të lëshuar nga një gjykatës ose prokuror. Brenda gjashtë orëve, prokurorët duhet t'ia lëshojnë personit të arrestuar një deklaratë me shkrim ku përshkruhen vepra e dyshuar dhe baza ligjore për akuzim. Autoritetet duhet t'i sjellin të arrestuarit para gjykatësit brenda 48 orëve dhe duhet t'u sigurojnë të ndaluarve qasje në avokatin të cilin e zgjedhin apo në avokatin e siguruar nga shteti. Ekziston edhe sistemi i dorëzarisë, por rrallë përdorej nga gjykatat. Ato shpesh i lironin të ndaluarit pa dorëzani në pritje të gjyqimit.

Të dyshuarit kanë të drejtë të refuzojnë t'u përgjigjen pyetjeve në të gjitha fazat e hetimit, përveç pyetjeve për identitetin e tyre. Të dyshuarit kanë të drejtë për ndihmë falas të përkthyesit dhe për trajtim mjekësor e psikiatrik. Policia nuk mund t'i mbajë të dyshuarit pa mundësi komunikimi.

KOSOVA

Pas një aktvendimi fillestar, gjykata mund t'i mbajë individët në paraburgim deri në 30 ditë nga data e arrestimit, dhe mund ta vazhdojë paraburgimin deri në një vit. Pas ngritjes së aktakuzës dhe deri në përfundim të procedurës gjyqësore, vetëm gjykatësi i rastit apo trupi gjykues mund ta caktojë apo ndërpresë paraburgimin. Ligji lejon që gjykatësi të urdhërojë arrestin shtëpiak, konfiskimin e dokumenteve të udhëtimit dhe përdorimin e gjerë të dorëzanisë si alternativa ndaj paraburgimit.

Ndonëse në disa raste policët ishin të maskuar apo sekretë, ata në përgjithësi i kryenin arrestimet duke përdorur urdhërarreste. Nuk pati raportime të konfirmuara që policia abuzoi rregullin 48-orësh, dhe prokurorët në përgjithësi ose u ofronin personave të arrestuar dokumente në të cilat cekeshin arsyet për ndalimin e tyre ose i lironin. Ndonëse zyrtarët në përgjithësi e respektuan kriterin për vendosje të shpejtë të rasteve, QKRVT-ja raportoi se të ndaluarit nganjëherë përballëshin me vonesa kur avokatët përkohësisht nuk ishin në dispozicion.

OJQ-të raportuan se autoritetet nuk i lejonin gjithmonë personat e ndaluar të kontaktonin me avokatë me rastin e arrestimit dhe në disa raste u lejonin konsultime me avokat vetëm pasi hetuesit policorë kishin filluar marrjen formale në pyetje. Në disa raste, të ndaluarve iu lejua qasje në avokat vetëm pas marrjes formale në pyetje. Disa të ndaluar ankoheshin që, përkundër kërkesës për avokat, kontakti i tyre i parë me avokat ndodhte vetëm pas paraqitjes së tyre të parë në gjykatë.

Ligji ia kufizon policisë përdorimin e forcës vetëm për ta “mbrojtur jetën e një personi, për ta parandaluar një sulm, për ta parandaluar një vepër penale, për ta parandaluar arratisjen e autorit të kimit ose, kur masat e tjera nuk janë të suksesshme, për ta arritur një objektive tjetër të ligjshme policore”. Ligji gjithashtu parashikon që kur përdoret forca, policia “do të përpiqet ta minimizojë ndërhyrjen në të drejtat dhe liritë e një personi dhe ta minimizojë çdo pasojë të dëmshme”. Më 26 mars, në Njësi Speciale për Ndërhyrje e PK-së lëndoi 32 persona gjatë ndërhyrjes në një tubim publik të serbëve në Mitrovicën veriore, në të cilin mori pjesë një zyrtar i qeverisë serbe, i cili gjoja kishte hyrë ilegalisht në vend. Përfaqësuesit e serbëve në parlament kërkuan hetim. Që nga nëntori, nuk dihej për statusin e hetimit.

Në maj, mediat raportuan se policët e PK-së përdorën sprej piperi kundër një grupi serbësh në Lipjan pas një incidenti të dhunës ndëretnike. IPK-ja ishte duke hetuar këtë incident që nga korriku.

Paraburgimi: Ndalimet e gjata, para dhe gjatë procedurës gjyqësore, mbetën problem. Ligji u lejon gjykatësve ta ndalojnë të pandehurin në pritje të gjykimit nëse ekziston dyshimi i bazuar se i pandehuri ka të ngjarë t'i shkatërrojë, fshehë apo falsifikojë provat, të ndikojë në dëshmitarë, të ikën, ta përsërisë veprën penale, të kryejë ndonjë vepër tjetër penale, apo të mos paraqitet në procedura gjyqësore. Gjykatësit zakonisht e përdornin paraburgimin pa kërkuar justifikim të mbështetur në prova. Ndalimi i gjatë ndodhte gjithashtu për shkak të joefikasitetit dhe korrupsionit në gjyqësor.

e. Mohimi i gjykimit të drejtë publik

KOSOVA

Kushtetuta parashikon një gjyqësor të pavarur, por gjyqësori nuk ofronte gjithmonë proces të drejtë. Sipas Komisionit Evropian, OJQ-ve dhe Zyrës së Avokatit të Popullit, administrimi i drejtësisë ishte i ngadalshëm dhe i mungonin mjetet për të siguruar llogaridhënie nga zyrtarët gjyqësorë. Strukturat gjyqësore i nënshtroheshin ndërhyrjes politike, me emërime të diskutueshme dhe mandate të paqarta. Efikasiteti në zgjidhjen e rasteve u përmirësua gjatë vitit, por gjykatat ishin të ngarkuara me numër të madh të rasteve të pazgjidhura. Gjatë tre muajve të parë të vitit, gjykatat zgjodhën rreth 60.000 raste dhe pranuan rreth 35.000 raste të reja. Sipas Këshillit Gjyqësor të Kosovës, mbi 280.000 raste civile e penale administrative e komerciale pritnin të gjykoreshin deri në korrik. Përveç kësaj, 150.000 raste të kundërvajtjes pritnin të gjykoreshin.

Një mekanizëm për procedura disiplinore kundër gjykatësve dhe prokurorëve ishte në vend, por ishte joefikas. Autoritetet nganjëherë nuk i respektuan urdhrat e gjykatave, përfshirë urdhrat e Gjykatës Kushtetuese, posaçërisht kur aktvendimet ishin në favor të pakicave.

Autoritetet lokale në Deçan vazhduan ta refuzojnë zbatimin e vendimit të Gjykatës Kushtetuese që konfirmonte pronësinë e Kishës Ortodokse Serbe për më tepër se 24 hektarë tokë afër Manastirit të Deçanit. Asnjëri prej zyrtarëve të përfshirë në moszbatimin e urdhrat të gjykatës nuk u sanksionua.

PROCEDURAT E GJYKIMIT

Ligji parashikon gjykim të drejtë e të paanshëm dhe ndonëse pati të meta të mëdha në sistemin e drejtësisë, përfshirë raste të ndërhyrjes politike, ai në përgjithësi u respektua. Gjykimet janë publike dhe të pandehurit gëzojnë prezumimin e pafajësisë dhe të drejtën për t'u informuar me kohë dhe hollësisht për akuzat kundër tyre, të jenë të pranishëm në gjykimet e veta, të heshtin, të mos detyrohen të dëshmojnë apo ta pranojnë fajësinë, të përballen me dëshmitarë, t'i shohin provat dhe të kenë përfaqësim ligjor. Të pandehurit kanë të drejtë të ankohen. Këto të drejta u ofrohen të gjithë qytetarëve pa përjashtim. Vendi nuk mban gjykime me juri.

Kushtetuta garanton të drejtën për ndihmë juridike falas, por vëzhguesit ndërkombëtarë raportuan se Agjencia për ndihmë juridike falas, e autorizuar për të ofruar ndihmë juridike falas për personat me të ardhura të ulëta, nuk financohej siç duhej dhe nuk funksionoi siç ishte paraparë. Kjo agjenci ofron këshilla juridike, por nuk i përfaqëson rastet në gjykatë.

TË BURGOSURIT DHE TË ARRESTUARIT POLITIKË

Nuk pati raportime për të burgosur apo të arrestuar politikë.

PROCEDURAT DHE MJETET JURIDIKE CIVILE

Pati mjete juridike civile për shkelje të të drejtave të njeriut, por viktimat nuk mund ta shfrytëzonin këtë të drejtë për shkak të procedurave të ndërlikuara burokratike dhe numrit të madh të rasteve të pazgjidhura gjyqësore. Individët mund të ankohen në gjykata për të kërkuar dëmshpërblim për shkelje të të drejtave të njeriut, apo ndalim të shkeljes së të drejtave të njeriut.

KOSOVA

Individët mund t'i drejtohen Gjykatës Kushtetuese për shqyrtimin e të drejtave të tyre për proces të drejtë. Kushtetuta i përfshin si të detyrueshme obligimet e rena dakord në konventa të shumta ndërkombëtare. Individët mund ta paraqesin në Gjykatë Kushtetuese shkeljen e këtyre konventave, si dhe shkeljet e procesit të drejtë sipas ligjeve vendore.

RIKTHIMI I PRONËS

Një përzierje konfuze e ligjeve, rregulloreve, udhëzimeve administrative dhe praktikave gjyqësore, si dhe rizënia ilegale e pronave dhe ankesat e shumta për të njëjtën pronë vazhduan ta pengonin zgjidhjen e rasteve të rikthimit të pronës që buronin nga lufta dhe pas saj; mbi 96 për qind të ankesave ishin parashtruar nga serbët. Qytetarët privatë dhe komunitetet fetare nuk ishin shumë të suksesshëm në paraqitjen e kërkesave për rikthim të pronës së sekuestruar apo konfiskuar gjatë epokës jugosllave.

Agjencia Kosovare për Krahasim dhe Verifikim të Pronës (AKKVP) ka autoritet për të vendosur për kërkesa dhe për zgjidhje të dallimeve mes dokumenteve kadastrale të dërguara në Serbi në vitin 1999 dhe të dhënave aktuale kadastrale të Kosovës. Parashtruesit e kërkesave kanë të drejtë të ankohen në gjykata kundër vendimeve.

Deri në tetor, Komisioni për Kërkesa Pronësore i Kosovës, që është nën AKKVP-në, kishte vendosur për 41.849 kërkesa prej 42.749 kërkesave të regjistruara, dhe autoritetet i njoftuan pothuaj të gjithë parashtruesit e kërkesave për rezultate. Komisioni raportoi se autoritetet e Agjencisë Kosovare të Pronës kishin zbatuar 40.287 vendime të saj. 1.315 vendime të komisionit ishin apeluar, ndërsa 191 ankesa pritnin të shqyrtoheshin në Gjykatën Supreme.

AKKVP-ja kishte vështirësi në zbatimin e vendimeve për dëbimin e uzurpuesve të paligjshëm. Ajo gjithashtu kishte mungesë të fondeve për ta paguar shumën prej 3,2 milionë eurove (3,7 milionë dollarë) në emër të dëmshpërblimit për 143 raste të vendosura në favor të personave që i kishin humbur pronat e tyre në fillim të viteve 1990 për shkak të praktikave diskriminuese banesore që zbatoheshin aso kohe. Agjencia po ashtu kishte mungesë të fondeve për t'i larguar strukturat e paligjshme të ndërtuara në pronë pasi parashtruesve të kërkesës u ishte konfirmuar e drejta e tyre për pronën. Deri në qershor, agjencia kishte dorëzuar në prokurori 446 kallëzime penale kundër uzurpuesve të paligjshëm të cilët i kishin riuzurpuar pronat pas dëbimeve të kryera nga Agjencia Kosovare e Pronës. 458 urdhra për dëbim ishin në pritje gjatë kësaj periudhe. Mitrovica ishte rajoni me përqindjen më të lartë të dëbimeve në pritje, me 292 raste, që ndikonin kryesisht në shqiptarët e Kosovës. Riuzurpimi i pronës vazhdoi të mbetej çështje. Organizatat e shoqërisë civile u ankuan se vendit i mungonte një sistem efektiv për t'u mundësuar serbëve të zhvendosur nga Kosova, që jetonin jashtë vendit, për të paraqitur kërkesa pronësore dhe për të marrë njoftime lidhur me vendimet për kërkesa pronësore.

f. Ndërhyrja arbitrare ose e paligjshme në intimitet, familje, shtëpi apo korrespondencë

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë veprime të tilla dhe nuk pati raportime që Qeveria, EULEX-i apo KFOR-i nuk i respektojnë këto ndalesa.

Seksioni 2. Respektimi i lirive civile, përfshirë:

Raportet e Shtetit mbi Praktikën e të Drejtave të Njeriut për vitin 2018
Departamenti i Shtetit i Shteteve të Bashkuara • Zyra për Demokraci, të Drejta të Njeriut dhe Punë

KOSOVA

a. Lirinë e fjalës dhe të shtypit

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë lirinë e shprehjes, përfshirë lirinë e shtypit. Ndonëse Qeveria në përgjithësi e respektoi këtë të drejtë, pati raportime të besueshme që disa zyrtarë publikë, politikanë, biznese dhe grupe radikale fetare përpiqeshin t'i kërcënonin përfaqësuesit e mediave. Mediat gjithashtu hasën në vështirësi me rastin e marrjes së informatave nga Qeveria dhe institucionet publike, siç parashihej me ligj. Një Komision i Pavarur për Media i rregullon frekuencat e transmetimit, u lëshon leje transmetuesve publikë e privatë dhe përcakton politika transmetuese.

Liria e shtypit dhe e mediave: Mediat e pavarura ishin aktive dhe shprehën një gamë të gjerë të pikëpamjeve, në përgjithësi pa kufizim, edhe pse pati raportime që zyrtarë qeveritarë, disa parti politike, biznese të lidhura me Qeverinë, grupe fetare dhe individë të pakënaqur ushtruan presion ndaj pronarëve të mediave, redaktorëve individualë dhe reporterëve për të mos publikuar storje apo materiale të caktuara.

Vështirësitë të financiare të medimeve e vunë në rrezik pavarësinë redaksionale të të gjitha mediave. Përderisa disa medime financiarisht të pavarura zhvilluan politika redaksionale të pavarura nga interesat politike dhe të biznesit, medimet me më pak burime nganjëherë pranuan ndihmë financiare në shkëmbim për raportim pozitiv apo mospublikim të storjeve negative që do të mund t'i dëmtonin interesat e financuesve.

Dhuna dhe ngacmimi: Gjatë këtij viti, Asociacioni i Gazetarëve të Kosovës (AGK) dhe mediat raportuan për 16 raste në të cilat zyrtarë qeveritarë, grupe të biznesit, grupe të komunitetit apo grupe radikale fetare abuzuan me lirinë e shtypit, përfshirë sulmet fizike dhe kërcënimet verbale ndaj gazetarëve, dhe presionin ndaj mediave për të mos publikuar materiale të caktuara.

Në mars, serbët sulmuan fotoreporterin shqiptar Blerim Uka me shkopinj në Mitrovicën veriore gjatë mbulimit të një bastisjeje të diskutueshme policore pas një vizite gjoja të paligjshme të një zyrtari serb, duke i shkakuar lëndime të lehta. Gazetarët serbë që mbulonin të njëjtin tubim thanë që PK-ja u hodhi gaz lotsjellës, i shtyu për toke dhe ua shkatërroi pajisjet. Një hetim mbi bastisjen e policisë ishte duke u zhvilluar, por nuk ishte e qartë nëse hetuesit po i shqyrtonin sulmet ndaj gazetarëve.

Në tetor, gazetarët që ekspozuan një rast të profilit të lartë të mashtrimit me pensione raportuan se ishin kërcënuar nga politikanë të nivelit të lartë dhe nga telefonues anonimë. Gjithashtu në tetor, deputeti i Parlamentit Milaim Zeka mbrojti publikisht kriminalizimin e çdo fjalimi që kundërshtonte veteranët e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës.

Censurimi ose kufizimi i përmbajtjes: Nuk kishte raportime për censurim të drejtpërdrejtë të mediave të shkruara apo elektronike; megjithatë, gazetarët pohonin që presioni nga politikanët dhe grupet e organizuara kriminale shpesh rezultonte në vetëcensurim. Disa gazetarë përmbaheshin nga raportimi hetues kritik për shkak të frikës për sigurinë e tyre personale apo vendin e tyre të punës. Gazetarët nganjëherë pranonin oferta për përfitime financiare në këmbim për raportim pozitiv apo heqje dorë nga hetimi. Sipas AGK-së, zyrtarët qeveritarë, si dhe

KOSOVA

kriminelë të dyshuar, gojarisht i kërcënonin gazetarët për raportimin që konsiderohej negativ. Sipas disa redaktorëve, agjencitë qeveritare dhe korporatat i tërhiqnin reklamat nga gazetatat që publikonin material kritik për ta.

Gazetarët u ankuan që pronarët dhe menaxherët e mediave nuk i lejonin të publikonin apo transmetonin storje kritike për Qeverinë, partitë politike apo zyrtarë të caktuar. Në disa raste, gazetarët raportonin që pronarët i kërcënonin se do t'i largonin nga puna nëse vazhdonin të shkruanin raporte kritike. Gazetarët gjithashtu u ankuan se pronarët i ndalonin të raportonin për korrupsion të nivelit të lartë në Qeveri.

LIRIA E INTERNETIT

Qeveria nuk e kufizoi apo ndërpreu qasjen në internet apo censuroi përmbajtjen në internet, dhe nuk pati raportime të besueshme që Qeveria i monitoronte bisedat private në internet pa autoritet përkatës ligjor.

Deri në gusht, Autoriteti Rregullativ i Komunikimeve Elektronike dhe Postare raportoi se rreth 85,4 për qind e të gjitha amvisërive kishin lidhje interneti.

LIRIA AKADEMIKE DHE NGJARJET KULTURORE

Qeveria nuk e kufizonte lirinë akademike apo ngjarjet kulturore.

b. Liria e tubimit paqësor dhe asociimit

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë lirinë e tubimit paqësor dhe asociimit, dhe Qeveria, EULEX-i dhe KFOR-i në përgjithësi i respektuan këto të drejta.

c. Liria e fesë

Shih *Raportin ndërkombëtar mbi liritë fetare* të Departamentit të Shtetit në: www.state.gov/religiousfreedomreport/.

d. Liria e lëvizjes

Ligji parashikon lirinë e lëvizjes brenda vendit, udhëtimin jashtë vendit, emigrimin dhe riatdhesimin, dhe Qeveria në përgjithësi i respektoi këto të drejta. Megjithatë, barrikatat e vendosura në rrugë si rrjedhojë e tensioneve ndëretnike dhe brengat e vërteta e të perceptuara të sigurisë nganjëherë e kufizonin lirinë e lëvizjes. Brengat e sigurisë gjithashtu kufizuan numrin e serbëve të zhvendosur të Kosovës që kërkonin të ktheheshin.

Qeveria bashkëpunoi me UNHCR-në dhe organizata të tjera humanitare për t'u ofruar mbrojtje dhe ndihmë personave të zhvendosur brenda vendit, refugjatëve, refugjatëve që ktheheshin, azilkërkuesve, personave pa shtetësi dhe komuniteteve pakicë të cenuara.

KOSOVA

Lëvizjet brenda vendit: Ura Austerlitz, që lidh Mitrovicën veriore dhe jugore, mbeti e mbyllur për qarkullim të veturave, por ishte plotësisht e hapur për këmbësorë. Urat e tjera që i lidhin këto dy qytete ishin plotësisht të hapura.

Qeveria nuk i konsideronte dokumente të vlefshme udhëtimi dokumentet personale të lëshuara nga Serbia me emra të qyteteve të Kosovës, duke e vështirësuar kështu lirinë e lëvizjes për shumë anëtarë të komunitetit serb të Kosovës për të udhëtuar në Kosovë dhe nga Kosova, përveç nëse i përdorin dy kalimet kufitare me Serbinë të vendosura në komunat me shumicë serbe në veri. Qeveria turke refuzoi t'ua vazhdonte pasaportat disa banorëve legalë turq të Kosovës; këta persona nuk mund të udhëtonin jashtë Kosovës.

Mërgimi: Kthimi i refugjatëve ashkalinj, egjiptianë dhe romë, të zhvendosur nga lufta, mbeti problem. Përfaqësuesit e tyre institucionalë besonin që paragjykimi shoqëror e pengonte kthimin e rreth 400 ashkalinjëve, egjiptianëve dhe romëve, që më parë ishin banorë të këtij vendi, dhe i thanë UNHCR-së se ishin të gatshëm të ktheheshin nga Maqedonia dhe Mali i Zi.

PERSONAT E ZHVENDOSUR BRENDË VENDIT (PZHBV)

Sipas UNHCR-së, 90.000 persona, më herët banorë të Kosovës, mbetën të zhvendosur nga lufta dhe pasojat e saj në shtetet fqinje. Gjithsej 8.367 persona të zhvendosur (2.104 familje), kryesisht serbë të Kosovës, ia kishin shprehur UNHCR-së interesimin e tyre për t'u kthyer në Kosovë. Ministria për Komunitete dhe Kthime raportoi se 370 persona ishin kthyer në vendet e tyre të prejardhjes deri në gusht.

Qeveria ndau 1,8 milionë euro (2.1 milionë dollarë) për ndërtimin e shtëpive për komunitetet pakicë joserbe në maj dhe u zotua t'i financojë 23 strehimore për kujdes të përkohshëm për 432 persona të zhvendosur deri në vitin 2020. Pengesat vazhduan lidhur me ndarjen e tokës për rindërtimin e shtëpive, mungesën e perspektivave ekonomike, dhe diskriminimin shoqëror. Sipas UNHCR-së, mungesa e regjistrimit të detajuar dhe e të dhënave përkatëse mbi profilin e tyre i lanë PZHBV-të të përjashtuar nga mbrojtjet e të drejtave të njeriut dhe planet për zhvillim.

Në janar, qeveria miratoi një rregullore për kthimin e personave të zhvendosur dhe zgjidhje të qëndrueshme, duke krijuar kushte minimale të jetesës për personat e zhvendosur. Rregullorja gjithashtu përcaktoi përgjegjësitë institucionale, procedurat dhe kriteret për ndihmë për të zhvendosurit. Që nga gushti, përfaqësuesit e të kthyerve pretenduan se qeveria nuk e kishte zbatuar rregulloren.

Procesi i kthimit në disa zona të vendit vazhdoi të pengohej nga incidentet e sigurisë ose ngurrimi i komuniteteve lokale për t'i pranuar të kthyerit e pakicave. UNHCR-ja vërejti bashkëveprimin e kufizuar mes të kthyerve dhe komuniteteve pranuese, si dhe mungesën e besimit të të kthyerve në organet për zbatimin e ligjit. Përveç kësaj, të kthyerit e pakicave ishin të shqetësuar me vështirësi të sigurisë dhe zyrtarët në shumë vende shpesh e dekurajonin kthimin e tyre.

Më 7 gusht, PSRK-ja ngriti aktakuzë kundër serbit të kthyer Milorad Zajic për gjoja djegien e shtëpive të shqiptarëve në vitin 1999. Udhëheqës serbë dhe vëzhgues të tjerë e konsideruan këtë

KOSOVA

dhe aktakuza të tjera të ngjashme si përpjekje për t'i dekurajuar të kthyerit e mundshëm serbë në zonat me shumicë shqiptare.

Përkundër thirrjeve zyrtare për kthim të personave të zhvendosur, qeveria nuk ndërmori hapa për t'i eliminuar pengesat për riposedim ose ndihmë për ndërtim të shtëpive. Pengesat e tilla përfshinin ndarjen e tokës për ndërtim të shtëpive, problemet e sigurisë në disa zona, dhe mungesën e përgjithshme të prospekteve socio-ekonomike për të kthyerit. UNHCR-ja pohonte që programet qeveritare për riintegrim të personave të zhvendosur nuk patën sukses për shkak të mungesës për vlerësim të mirëfilltë të nevojave dhe dështimit për t'i përzgjedhur dhe për t'u dhënë prioritet përfituesve bazuar në cenueshmëri.

UNHCR-ja raportoi se Policia e Kosovës mbajti një prani të shtuar në zonat me të kthyer për ta penguar dhunën ndëretnike. Deri në maj, UNHCR-ja kishte regjistruar 23 incidente të dhunës kundër serbëve dhe një incident ku përfshiheshin të kthyerit romë. Në maj, protestuesit gjuajtën gurë në drejtim të PZHBV-e serbë që vizitonin një kishë për ta shënuar një festë fetare. PK-ja arrestoi një individ, i cili akuzohej për orkestrim të sulmit.

MBROJTJA E REFUGJATËVE

Deportimi: Më 29 mars, me urdhër të Agjencisë së Kosovës për Inteligjencë (AKI), një njësi speciale e PK-së arrestoi gjashtë qytetarë turq, të cilët ligjërisht banonin në Kosovë, e që nga autoritetet turke akuzoheshin se ishin përkrahës të klerikut turk Fethullah Gulen. Kjo Agjenci ka autoritetin ligjor për ta rekomanduar deportimin kur “rrethanat e sigurisë kombëtare” e kërkojnë një gjë të tillë. Më vonë, po të njëjtin mëngjes, Departamenti për Shtetësi, Azil dhe Migrim i Ministrisë së Brendshme i deportoi të gjashtë të arrestuarit për në Turqi, ku ata mbaheshin nën akuza të paqarta nga autoritetet turke. OJQ-të dhe Institucioni i Avokatit të Popullit pohuan se qeveria ua mohoi të arrestuarve të drejtën e tyre për të kërkuar azil ose për ta apeluar vendimin për deportim në gjykatë. OJQ-të dhe politikanët e opozitës pohuan se deportimi i përshpejtuar ishte politikisht i motivuar. Kryeministri shkarkoi ministrin e Brendshëm dhe drejtorin e AKI-së si rezultat i këtij incidenti. Një hetim parlamentar dhe një rast në Gjykatën Themelore të Prishtinës, i ngritur nga familjet e të deportuarve, ishin në zhvillim në fund të vitit.

Qasja në azil: Kuvendi miratoi një ligj të ri për azilin në maj. Përveç dispozitave ekzistuese që lejonin azil ose status të refugjatit, ligji i ri parashikon pranimin e përkohshëm të azilkërkuesve derisa rastet e tyre të gjykohen dhe jep statusin e refugjatit që përfshin mbrojtje shtesë për personat të cilëve u është dhënë mbrojtja e azilit në Kosovë.

Sipas Ministrisë së Punëve të Brendshme, deri në muajin korrik janë paraqitur 116 kërkesa për azil, prej të cilave 15 janë miratuar. Gjashtë personave u është dhënë statusi i refugjatit gjatë këtij viti. Që nga korriku, 21 kërkesa për azil pritnin të shqyrtoheshin.

Objektet e pranimit në qendrën për azil mund të pranojnë fëmijë, por objektit i mungonin procedurat standarde të operimit për trajtimin e fëmijëve të pashoqëruar që kërkonin azil dhe për përcaktimin e të drejtës për azil.

KOSOVA

Vendi i sigurt i origjinës/Transiti: Ligji e pranon konceptin vend i sigurt i origjinës sipas të drejtës ndërkombëtare, por ai duhet të zbatohet. Sipas UNHCR-së, përkufizimi vend i sigurt i origjinës është në përputhje me standardet e BE-së.

Qasja në shërbimet themelore: UNHCR raportoi se azilkërkuesit morën strehim, ushqim të rregullt dhe veshmbathje, ndërsa organizatat partnere të UNHCR-së ofruan vlerësime psikologjike, shërbime këshillimi dhe ndihmë juridike. Mungesa e shërbimeve të përkthimit për një numër gjuhësh mbeti problem. UNHCR pohonte se kujdesi shëndetësor dhe trajtimi psikologjik ishin ende të pamjaftueshme.

Mbrojtja e përkohshme: Qeveria gjithashtu u siguroi mbrojtje të përkohshme, të ashtuquajtur mbrojtje shtesë, individëve që mund të mos kualifikohen si refugjatë. Që nga pavarësia në vitin 2008 e deri në qershor, qeveria u ofroi mbrojtje shtesë 14 personave.

PERSONAT PA SHTETËSI

Shifrat zyrtare për persona pa shtetësi nuk ishin në dispozicion. Ligji nuk përmban dispozita diskriminuese të cilat mund të shkaktojnë që grupeve apo individëve t'u hiqet apo mohohet shtetësia. Fëmijët e fitojnë shtetësinë nga prindërit e vet apo për shkak të lindjes në vend në rastet e fëmijëve të lindur nga prindërit e komuniteteve të caktuara pakicë, shtetësia e të cilëve nuk është dokumentuar. Procedurat e qeverisë parashikojnë qasje në natyralizim për personat që marrin statusin e personit pa shtetësi apo të refugjatit pesë vjet pas paraqitjes së kërkesës.

Ligjet që kanë të bëjnë me gjendjen civile u mundësojnë personave pa shtetësi t'i regjistrojnë lindjet, martesat dhe vdekjet, zbatimin e tyre ndryshonte nga komuna në komunë. Kapaciteti i qeverisë për t'i identifikuar personat pa shtetësi dhe personat me shtetësi të papërcaktuar mbeti joadekuat.

Gjatë vitit, UNHCR-ja ndihmoi 217 ashkalinj, egjiptianë dhe romë pa shtetësi. Anëtarët e paregjistruar të familjeve nuk merrnin ndihma sociale, nuk kishin të drejtë në pension dhe nuk mund të regjistroheshin si titullarë të pronës apo të bartnin të drejta mbi pronën e trashëguar apo të transferuar. Fëmijët e lindur nga prindërit e zhvendosur jashtë vendit dhe që hynin me prindërit e tyre të pranuar shpesh nuk kishin dokumente, përfshirë certifikatat e lindjes, nga vendi i tyre i lindjes. Autoritetet pranuan se kjo paraqiste problem, por nuk zhvilluan ndonjë zgjidhje sistematike. Në vitin 2015, Agjencia e Regjistrimit Civil, që vepron në kuadër të MPB-së, promovoi regjistrimin e lindjes pa pagesë dhe regjistrimin e vonshëm duke hequr datën e skadimit, që do të shkaktohte pagesa të taksave administrative apo gjoha për shumë shërbime regjistrimi për romët, ashkalinjtë dhe egjiptianët.

UNHCR-ja raportoi se rreth 600 ashkalinj, egjiptianë dhe romë ishin “ligjërish të padukshëm” për shkak të pamundësisë së tyre për të ofruar dëshmi për lindjen e tyre në vend. Gjatë vitit, Agjencia e Regjistrimit Civil u lëshoi certifikata të lindjes, letërnjoftime dhe/ose pasaporta 50 personave të zhvendosur nga Kosova, që jetonin në Mal të Zi..

Seksioni 3. Liria për pjesëmarrje në procesin politik

KOSOVA

Ligji parashikon të drejtën e qytetarëve për ta zgjedhur qeverinë e tyre përmes zgjedhjeve periodike të lira e të drejta, me votim të fshehtë, në bazë të votimit të përgjithshëm e të barabartë.

Qeveria serbe vazhdoi t'i drejtonte disa struktura paralele ilegale qeveritare në komunat me shumicë serbe dhe në zonat me shumicë serbe e gorane në pjesën jugore të vendit.

Zgjedhjet dhe pjesëmarrja politike

Zgjedhjet e fundit: Zgjedhjet parlamentare - përfshirë Kosovën veriore – u mbajtën në qershor të vitit 2017. Vëzhguesit ndërkombëtarë dhe të pavarur e vlerësuan votimin në përgjithësi të lirë e të drejtë. Megjithatë, fushata u përshkua me kërcënime brenda komunitetit serb të Kosovës. Thuhet që disa serbë të Kosovës ushtronin trysni në personat që mbështetnin parti të tjera, e jo Listën Serbe, dhe kandidatët që nuk ishin pjesë e Listës Serbe kërcënoheshin të tërhiqeshin nga gara.

Partitë politike dhe pjesëmarrja politike: Në pjesën më të madhe të vendit, partitë politike vepruan lirshëm dhe nuk pati pengesa të mëdha për regjistrim. Në katër komunat veriore me shumicë serbe, përfaqësuesit e opozitës raportuan për kërcënime të dhunës nga partia Lista Serbe, e lidhur me Serbinë, gjatë zgjedhjeve të vitit 2017. Lidhja partiake nganjëherë luajti rol në qasjen në shërbime qeveritare dhe në mundësitë sociale dhe të punësimit. Në mars, anëtarët e partisë Vetëvendosje lëshuan gaz lotsjellës gjatë një debati në ndërtesën e Kuvendit në përpjekje për ta bllokuar miratimin e një marrëveshjeje për demarkacionin e kufirit me Malin e Zi. Anëtarët u arrestuan dhe më pas u liruan. Asnjë aktakuzë nuk ishte ngritur deri në fund të vitit.

Pjesëmarrja e grave dhe pakicave: Asnjë ligj nuk e kufizon pjesëmarrjen e grave dhe të anëtarëve të pakicave në procesin politik dhe ato morën pjesë në to. Megjithatë, OJQ-të raportuan se pjesëmarrja e votuesve ndër gra ishte më e ulët sesa për votuesit meshkuj, një model i vërejtur në zgjedhjet e vitit 2017.

Përfaqësimi i pakicave etnike në Kuvend ishte më shumë se proporcional me pjesën e tyre në popullsi, por partitë politike që përfaqësonin pakicat etnike i kritikuan partitë shumicë që nuk u konsultuan me to për çështje të rëndësishme. OJQ-të raportuan se pjesëmarrja e serbëve të Kosovës gati përputhej me normën kombëtare në zgjedhjet e vitit 2017 dhe partitë që përfaqësonin komunitetin rom, ashkali, egjiptian, boshnjak, goran dhe turk bënë fushata lirshëm në gjuhën e tyre amtare.

Seksioni 4. Korrupsioni dhe mungesa e transparencës në qeveri

Ligji parashikon dënime penale për korrupsion ndaj zyrtarëve, por Qeveria nuk e zbatoi ligjin në mënyrë efektive. Zyrtarët nganjëherë angazhoheshin në praktika korruptive pa u ndëshkuar. Mungesa e mbikëqyrjes efektive gjyqësore dhe dobësia e përgjithshme në sundimin e ligjit i kontribuan këtij problemi. Rastet e korrupsionit shpesh i nënshtroheshin apelimit të përsëritur dhe sistemi gjyqësor shpesh lejonte parashkrimin e rasteve pa i gjykuar ato.

Korrupsioni: Agjencia e Kosovës kundër Korrupsionit (AKK) dhe Zyra e Auditorit të Përgjithshëm (ZAP) ndanë përgjegjësinë për luftimin e korrupsionit në qeveri. Deri në qershor,

Raportet e Shtetit mbi Praktikën e të Drejtave të Njeriut për vitin 2018
Departamenti i Shtetit i Shteteve të Bashkuara • Zyra për Demokraci, të Drejta të Njeriut dhe Punë

KOSOVA

PSRK-ja pranoi 44 raste nga AKK-ja. Dënimet për akuza për korrupsion vazhduan të paraqisnin një përqindje të vogël të personave të hetuar dhe të akuzuar.

OJQ-të dhe organizatat ndërkombëtare identifikuan dështime të shumta të supozuara nga sistemi i drejtësisë në ndjekjen penale të korrupsionit, duke vënë në pah se vetëm disa raste të ngritura kundër zyrtarëve të lartë rezultuan në aktakuza. Dënimi i zyrtarëve të nivelit të lartë të shpallur fajtorë për korrupsion shpesh ishte i butë. OJQ-të raportuan se aktakuzat shpesh dështuan për shkak se prokurorët ngritën akuza të pasakta ose bënë gabime procedurale.

Më 6 prill, PSRK-ja ngriti një aktakuzë në të ashtuquajturën Afera Pronto II çështje kundër ish-shefit të grupit të grupit parlamentar të Partisë Demokratike të Kosovës (PDK) Adem Grabovci, ministrit të Inovacionit të PDK-së Besim Beqaj dhe nëntë politikanëve të tjerë lidhur me akuzat për punësimin nepotik në institucionet publike. Një gjykim filloi në nëntor.

Më 13 gusht, prokurori special Elez Blakaj, i cili ishte duke punuar në rastin “Pronto” dhe në një rast të mashtrimit me pensione të veteranëve, dha dorëheqje duke përmendur kërcënimet politike dhe kërcënime anonime për vdekje. Para këtyre kërcënimeve, Blakaj ngriti akuza kundër zyrtarëve të nivelit të lartë për rolin e tyre të supozuar në dhënien e statusit të rremë të veteranit për afro 20.000 përfitues të pakualifikuar. Zyrtarët e PSRK-së, Presidenti Thaçi dhe kryetari i Prishtinës i dënuan kërcënimet. Në shtator, policia arrestoi deputetin e Kuvendit Shkumbin Demaliaj nën dyshimin për nxitje të dhunës kundër Blakajt, megjithëse nuk është ngritur asnjë aktakuzë që nga nëntori. Më 14 shtator, PSRK-ja ngriti aktakuza kundër dhjetëra zyrtarëve në rastin e pensionit të veteranëve.

Më 5 nëntor, Gjykata Themelore e Prishtinës dënoi Shukri Bujën, ish-kryetar i komunës së Lipjanit, dhe pesë persona të tjerë për pranim të ryshfeteve nga kontraktuesit që punonin për komunën.

Zbulimi financiar: Ligji i obligon të gjithë zyrtarët e lartë publikë dhe anëtarët e familjeve të tyre që ta deklarojnë pasurinë dhe prejardhjen e pasurisë së tyre në baza vjetore. Zyrtarët e lartë duhet t’i raportojnë edhe ndryshimet në pasuri kur e fillojnë apo ndërpresin shërbimin e tyre publik. AKK-ja administron këto të dhëna, verifikon zbulimet dhe i publikon në uebfaqen e vet. Autoritetet mund t’i gjobisin zyrtarët e akuzuar për shkelje të vogla të kriterëve apo t’ua ndalojnë ushtrimin e funksioneve publike deri në një vit. AKK-ja ua dërgoi prokurorëve të gjitha kallëzimet penale kundër personave që nuk e kishin deklaruar pasurinë.

Seksioni 5. Qëndrimi qeveritar në lidhje me hetimin ndërkombëtar dhe joqeveritar të shkeljeve të supozuara të të drejtave të njeriut

Një numër i madh i grupeve vendëse e ndërkombëtare për të drejta të njeriut në përgjithësi punuan pa u kufizuar nga qeveria, duke hetuar dhe publikuar konkluzionet e veta për rastet e të drejtave të njeriut. Qeveria bashkëpunonte dhe nganjëherë u përgjigjej pikëpamjeve të tyre.

Organet qeveritare për të drejta të njeriut: Institucioni i Avokatit të Popullit (IAP) ka kompetencë për t’i hetuar pretendimet për shkelje të të drejtave të njeriut dhe abuzim të autoritetit qeveritar, dhe vepron si mekanizëm parandalues kombëtar kundër torturës. IAP-i është

KOSOVA

agjencia kryesore përgjegjëse për monitorimin e institucioneve të ndalimit; shtatë zyrat e tij në terren ia mundësuan mbajtjen e kontaktit me të gjitha komunat e vendit. Në rastet kur rekomandimet e tij nuk përfillen, IAP-i mund të ngrejë raste në gjykatë kundër organeve qeveritare. Në bazë të kompetencave të dhëna nga Kuvendi, IAP-i paraqiti tri raste *amicus curiae* lidhur me rastet e të drejtave të njeriut në gjykata themelore. IAP-i gjithashtu mund të japë rekomandime mbi përshtatshmërinë e ligjeve dhe akteve të tjera nënligjore ose administrative, udhëzimeve dhe praktikave.

Seksioni 6. Diskriminimi, abuzimet shoqërore dhe trafikimi i personave

Gratë

Dhunimi dhe dhuna në familje: Ligji e konsideron dhunimin veprë penale, por nuk e trajton dhunimin bashkëshortor në mënyrë të posaçme. Sipas ligjit, dhunimi dënohet prej 2 – 15 vjet burg. EULEX-i vuri në pah se gjykatat shpesh shqiptonin dënime më të buta sesa dënimi më i ulët ligjor për rastet e dhunimit. EULEX-i gjeti që gjykatat rrallë ndërmerrnin masa për t'i mbrojtur viktimat dhe dëshmitarët, dhe nuk i mbyllnin seancat dëgjimore për publikun siç kërkohej me ligj.

Një sektor i Zyrës së Kryeprokurorit të Shtetit ndihmoi për t'u mundësuar qasje në drejtësi viktimave të të gjitha krimeve, me fokus të veçantë në dhunën në familje, trafikimin e personave, abuzimin e fëmijës dhe dhunimin.

Sipas Rrjetit të Grave të Kosovës, më shumë se dy të tretat e grave kishin qenë viktimat të dhunës në familje. Ligji e trajton dhunën në familje si çështje civile, nëse viktimat nuk ka pësuar lëndime trupore. Mosrespektimi i aktgjykimit të një gjykatë civile që ka të bëjë me dhunën në familje është veprë penale dhe mund të ndiqet penalisht, ndonëse ndjekjet penale për raste të tilla ishin të rralla. Kur viktimat ngrinin padi, njësitë policore për dhunë në familje kryenin hetime dhe ua kalonin rastet prokurorëve, sado që shkalla e ndjekjes penale ishte e ulët. Avokatët e viktimave dhe vëzhguesit e gjykatave pohuan se prokurorët dhe gjykatësit parapëlqenin bashkimin e familjes më shumë sesa mbrojtjen e viktimave, me urdhra mbrojtës që nganjëherë ia lejonin kryesit të veprës të qëndronte në shtëpinë familjare derisa rasti ishte në procedurë. Dënimet sillleshin prej qortimeve gjyqësore deri në dënime me burg prej gjashtë muaj deri në pesë vjet.

Në vitin 2017, sistemi gjyqësor miratoi procedura më të rrepta për t'i dhënë përparësi caktimit të prokurorëve për rastet e dhunës në familje. OJQ-të raportuan se ishte shumë herët për ta vlerësuar ndikimin e ndryshimeve.

Më 8 gusht, Pjeter Ndrecaj, i cili ishte akuzuar dhe priste gjykimin nën akuzat për dhunë në familje, dyshohet t'i ketë vrarë gruan dhe vajzën e tij nëntë vjeçare në Gjakovë. Të afërmit e viktimës pohuan se ajo kishte kontaktuar disa herë me PK-në në muajt para vrasjes për të kërkuar ndihmë. PK-ja pohoi se viktimat kurrë nuk kishin kërkuar mbrojtje nga policia dhe tha se ata bënë çdo përpjekje për të gjetur burrin pas raportit të viktimës për kërcënimet me vdekje katër orë para vrasjes. Ky incident nxiti protesta në Prishtinë e Gjakovë. OJQ-të kërkuan shkarkimin e shefit të policisë lokale dhe të zyrtarëve të tjerë të PK-së. Në nëntor, Gjykata Themelore e Gjakovës e shpalli Ndrecajn fajtor për vrasje dhe e dënoi me 24 vjet burg.

KOSOVA

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale përfshiu një njësi kushtuar dhunës në familje. Qeveria dhe donatorët ndërkombëtarë siguruan mbështetje për shtatë OJQ për t'u ndihmuar fëmijëve dhe grave që ishin viktime të dhunës në familje. Ekzistonin 10 strehimore për viktimat e dhunës në familje, ku strehoheshin edhe viktimat e trafikimit dhe të krimeve të tjera.

Në vitin 2017, qeveria themeloi një komision të pavarur për verifikimin dhe njohjen e statusit të mbijetuarit të dhunës seksuale gjatë kohës së luftës. Deri në korrik, komisioni ua kishte dhënë këtë status -- dhe pensionin shoqëruar -- 130 prej 645 kërkuesve. Komisioni refuzoi 106 kërkesa për shkak të dokumentacionit jo të plotë; 84 kërkuesit e refuzuar paraqitën kërkesë për një shqyrtim të dytë. Aplikacionet e tjera pritnin të shqyrtoheshin. PSRK-ja caktoi një prokuror për rastet e dhunës seksuale të kohës së luftës. PK-ja themeloi një njësi për rastet e krimeve të luftës, ku përfshiheshin edhe rastet e dhunës seksuale të kohës së luftës.

Ngacmimi seksual: Ligji e përkufizon ngacmimin seksual në procedura civile. Ndonëse Kodi Penal e përfshin ngacmimin seksual, ai nuk përmban një standard ose përkufizim specifik. Kodi parashikon dënime të larta për ngacmim seksual kundër viktimave të cënueshme, përfshirë viktimat e abuzimit seksual. OJQ-të konsideruan që procedurat dhe rregulloret e brendshme për raportim të ngacmimit seksual e penguan zbatimin e këtyre ligjeve.

Sipas organizatave për të drejta të gruas, ngacmimi seksual në vend të punës ishte i rëndomtë në sektorin publik dhe atë privat dhe në institucione të arsimit të lartë.

Detyrimi në kontrollin e popullsisë: Nuk pati raporte për abortim të detyruar apo sterilizim jovullnetar.

Diskriminimi: Ligji parasheh status dhe të drejta të njëjta për gra dhe burra. Ligji kërkon rroga të njëjta për punën e njëjtë. Ligji përcakton që partnerët në martesë dhe bashkësi civile kanë të drejta të barabarta për të poseduar dhe trashëguar pronë, por meshkujt zakonisht e trashëgonin pronën e familjes. Në raste të rralla, të vejat shqiptare të Kosovës, posaçërisht në zonat rurale, rrezikonin ta humbnin kujdestarinë e fëmijëve të vet për shkak të një zakoni i cili kërkonte që fëmijët dhe prona t'i kaloheshin familjes së babait të ndjerë, ndërsa e veja të kthehej në familjen e saj amnore.

Relativisht pak gra fituan pozita udhëheqëse të nivelit të lartë në biznes, polici apo Qeveri. OJQ-të pohuan që gratë u nënshtroheshin praktikave diskriminuese të punësimit.

Përzgjedhja e seksit mbi baza gjinore: Sipas Agjencisë së Statistikave të Kosovës, në vitin 2017, raporti gjinor mes meshkujve dhe femrave të lindur ishte 111,2 me 100. Sipas UNICEF-it, Qeveria nuk ndërmori masa për ta adresuar këtë çekuilibrim.

Fëmijët

Regjistrimi i lindjeve: Fëmijët e fitojnë shtetësinë nga prindërit e vet apo në bazë të lindjes në vend, për fëmijët e lindur nga prindërit e komuniteteve të caktuara pakicë, shtetësia e të cilëve nuk dokumentohej. Ata që nuk ishin regjistruar kur ishin lindur ishin kryesisht nga komuniteti

KOSOVA

rom, ashkali dhe egjiptian. UNICEF-i tregoi se mungesa e regjistrimit mund të ndikojë negativisht në qasjen në ndihma sociale, veçanërisht për fëmijët e riatdhesuar. Fëmijët e paregjistruar konsideroheshin pa shtetësi.

Abuzimi i fëmijëve: Kodi Penal nuk e penalizon në mënyrë të posaçme abuzimin e fëmijëve, por trajton elemente të ndryshme të abuzimit të fëmijëve, përfshirë sulmin seksual, dhunimin, trafikimin e personave dhe pornografinë e fëmijëve. Ndëshkimet sillen prej pesë deri në 20 vjet burg. OJQ-të i kërkuan Kuvendit që të miratonte Ligjin për mbrojtjen e fëmijëve, i cili në mënyrë të qartë do ta përcaktonte abuzimin e fëmijëve si krim. Nuk dihet shkalla e abuzimit të fëmijëve në popullatën shumicë, por, në vitin 2015, UNICEF-i gjeti që 30 për qind e fëmijëve në vend dhe 40 për qind e fëmijëve romë, ashkalinj dhe egjiptianë ishin viktime të abuzimit

Martesa e hershme dhe e detyruar: Ligji lejon që personat të martohen në moshën 16-vjeçare. Martesa e fëmijëve ishte e rrallë, por vazhdoi në disa komunitete, përfshirë romët, ashkalinjtë, egjiptianët dhe goranët. Sipas një raporti të qeverisë që përqendrohej në këto komunitete, rreth 12 për qind e fëmijëve, kryesisht vajza, martoheshin para moshës 15 vjeçare.

Shfrtëzimi seksual i fëmijëve: Ligji ndalon posedimin, prodhimin dhe shpërndarjen e pornografisë së fëmijëve. Personat që prodhojnë, përdorin apo përfshijnë një fëmijë në krijimin apo prodhimin e pornografisë mund të dënohen prej një deri në 5 vjet burg. Shpërndarja, promovimi, transmetimi, ofrimi apo paraqitja e pornografisë së fëmijëve dënohet prej gjashtë muaj deri në 5 vjet burg. Posedimi ose prokurimi i pornografisë së fëmijëve dënohet me të holla apo me burg deri në tri vjet.

Mosha minimale për marrëdhënie seksuale me pëlqim është 16 vjeç. Dhunimi i të miturës është veprë penale dhe dënohet prej 5 deri në 20 vjet burg.

Rrëmbimet ndërkombëtare të fëmijëve: Kosova nuk është palë e Konventës së Hagës së vitit 1980 për aspektet civile të rrëmbimit ndërkombëtar të fëmijës. Shih *Raportin vjetor mbi rrëmbimin ndërkombëtar prindëror të fëmijëve* të Departamentit të Shtetit në: <https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/providers/legal-reports-and-data.html>.

Antisemitizmi

Sipas komunitetit hebraik të Kosovës, në vend jetonin rreth 50 hebrenj. Nuk pati raportime për akte antisemitike.

Trafikimi i personave

Shih *Raportin mbi Trafikimin e Personave* të Departamentit të Shtetit në: www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Personat me aftësi të kufizuara

KOSOVA

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë diskriminimin e personave me aftësi të kufizuara fizike, ndijore, intelektuale dhe mendore, dhe garantojnë qasje të barabartë në arsim, punësim dhe shërbime të tjera shtetërore. Qeveria nuk i zbatoi në mënyrë efektive këto dispozita dhe personat me aftësi të kufizuara hasën në diskriminim.

Sipas Organizatës për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara, HandiKos, personat me aftësi të kufizuara nuk kishin qasje të mjaftueshme në shëndetësi, shërbime rehabilitimi, ndihmë sociale dhe pajisje ndihmëse, dhe qasja fizike në institucione publike mbeti e vështirë edhe pas zbatimit të rregulloreve për ndërtesa dhe mbështetjes administrative.

Ligji rregullon vendosjen e personave në institucione për përkujdesje psikiatrike ose shoqërore dhe i mbron të drejtat e tyre brenda institucioneve të tilla, por nuk është zbatuar. QKRMT-ja theksoi se objektet e shëndetit mendor ishin nën standarde. QKRMT-ja gjithashtu raportoi për mbipopullim të objekteve të shëndetit mendor.

Pakicat kombëtare/raciale/etnike

Incidentet e sigurisë kundër serbëve të Kosovës vazhduan. Më 16 janar, sulmues të panjohur vranë politikanin e njohur serb të opozitës Oliver Ivanović para selisë së partisë së tij politike, Serbi, Demokraci dhe Drejtësi, në Mitrovicën veriore. Ivanović përballej me një rigjykim për një aktakuzë për krime lufte. Hetimi ishte në vazhdim e sipër, por policia nuk kishte identifikuar asnjë të dyshuar deri në shtator.

Në shtatë muajt e parë të vitit, pati më shumë se 100 incidente që përfshinin vjedhje, grabitje, ngacmime verbale dhe dëmtim të pronës së serbëve të Kosovës dhe të Kishës Ortodokse Serbe. Organizatat ndërkombëtare theksuan që së paku gjashtë incidente tregonin motivime të qarta etnike, ndërsa ishte vështirë të dokumentoheshin motivimet etnike për incidente të tjera. Qeveria i dënoi incidentet dhe PK-ja filloi hetimet, që në disa raste rezultuan me arrestimin e autorëve. Në maj, PK-ja arrestoi një shqiptar të dyshuar për vandalizimin e dy kishave ortodokse serbe në komunën e Ferizajt. Kryetari i komunës premtoi se komuna do t'i mbulonte shpenzimet e riparimeve.

Ministria e Forcës së Sigurisë së Kosovës (FSK) raportoi se 51 serbë të Kosovës nga jugu dhanë dorëheqje nga FSK-ja mes majit dhe korrikut, duke cituar presionin e pretenduar nga autoritetet serbe dhe përfaqësuesit lokalë të komunitetit serb të Kosovës. Nuk pati dorëheqje të raportuara nga pjesëtarët serbë të FSK-së që jetojnë në katër komunat veriore. Përkundër dorëheqjeve, numri i serbëve të Kosovës në FSK mbetet tri herë më i lartë se në vitin 2015. FSK-ja tregoi se do të kryente rekrutim shtesë të serbëve dhe pakicave të tjera.

Qasja në drejtësi për serbët e Kosovës u përmirësua paksa gjatë këtij viti për shkak të integritetit në vitin 2017 të sistemit gjyqësor në katër komunat veriore me shumicë serbe dhe integritetit të gjyqtarëve dhe personelit serb të Kosovës në gjykatat e tjera themelore në Kosovë. Përkthimi i dobët ose i vonuar në procedurat para gjykatave, një numër i prapambetur i rasteve në veri, moszbatimi i vendimeve gjyqësore, numri i kufizuar i personelit joshqiptar dhe mospërputhja mes përkthimeve në gjuhën shqipe dhe serbe vazhduan ta pengonin ofrimin e duhur të drejtësisë për serbët e Kosovës dhe komunitetet e tjera pakicë.

KOSOVA

Pakicat etnike, përfshirë komunitetin serb, rom, ashkali, egjiptian, turk, boshnjak, goran, kroat dhe malazet, u përballën me nivele të ndryshme të diskriminimit institucional dhe shoqëror në punësim, arsim, shërbime sociale, përdorim të gjuhës, liri të lëvizjes, të drejtën për t'u kthyer në shtëpitë e tyre (për personat e zhvendosur) dhe të drejtat e tjera themelore.

Komuniteti rom, ashkali dhe egjiptian vuante nga diskriminimi i përhapur shoqëror dhe ekonomik. Atyre shpesh u mungonte qasja në higjienë themelore, kujdes mjekësor dhe shkollim, dhe vareshin me të madhe nga ndihmat humanitare për mbijetesë.

Zyra e Kryeministrit për Çështje të Komuniteteve dhe Institucioni i Avokatit të Popullit theksuan diskriminimin në punësim në sektorin publik pothuaj në të gjitha institucionet lokale dhe nacionale. Ndonëse ligji obligon që 10 për qind e nëpunësve në nivelin lokal dhe nacional të qeverisë të jenë anëtarë të pakicave, përfaqësimi i tyre mbeti i kufizuar dhe në përgjithësi ishte i kufizuar në pozita të nivelit të ulët. Komunitetet më të vogla, si goranët, romët, ashkalinjtë dhe egjiptianët, ishin të nën-përfaqësuar. Nuk kishte mjete juridike për t'i trajtuar këto shqetësime.

BE-ja, OSBE-ja dhe OJQ-të raportuan për përpjekjet e universiteteve për diskriminim në pranim dhe punësim të personave që vishnin rroba fetare myslimane, përfshirë hixhabin. Ligji ndalon veshjen e simboleve fetare në shkolla fillore e të mesme, por statutet kundër diskriminimit e mbrojnë veshjen fetare në nivel universitar. Udhëheqësit e bashkësisë islame besonin që ndalimi i simboleve fetare në shkollat fillore e të mesme i shtyri disa familje myslimane t'i largonin fëmijët nga shkolla dhe e shihnin ligji si diskriminues.

Ligji kërkon kushte të barabarta për të gjithë nxënësit dhe një të drejtën për shkollim publik në gjuhën amtare për nxënësit të pakicave deri në mbarim të shkollës së mesme. Ky ligj nuk u zbatua. Udhëheqësit e komunitetit boshnjak, kroat, goran, malazet, rom dhe turk theksuan mungesën e librave shkollorë dhe materialeve të tjera.

Zyra e Komisionarit për gjuhët monitoronte dhe raportonte mbi zbatimin e legjisllacionit që u jepte status të barabartë dy gjuhëve zyrtare të vendit, shqipës dhe serbishtes, si dhe gjuhëve zyrtare që përdoren në nivel lokal, përfshirë gjuhën boshnjake, romë dhe turke. Komisionari raportoi se administratat lokale komunale nuk e respektuan në tërësi Ligjin mbi përdorimin e gjuhëve. Ai gjithashtu theksoi mungesën e përkthimeve në gjuhën serbe në pothuaj shumicën e institucioneve publike, përfshirë përkthimin gjatë procedurave gjyqësore. Gjykatat rregullisht dështonin të ofronin shërbime përkatëse të përkthimit për të pandehurit dhe dëshmitarët e pakicave dhe nuk ofruan përkthim përkatës të statutit dhe dokumenteve të gjykatave siç kërkohet me ligj.

Ndryshimet e bëra në vendime administrative u lejojnë boshnjakëve, romëve dhe turqve të kenë dokumente identiteti të lëshuara në gjuhën e tyre, por përfaqësues të pakicave shpesh ankoheshin për zbatim të dobët.

Aktet e dhunës, diskriminimi dhe abuzimet e tjera të bazuara në orientim seksual dhe identitet gjinor

KOSOVA

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë diskriminimin e drejtpërdrejtë ose të tërthortë të bazuar në orientim seksual dhe identitet gjinor në punësim, kujdes shëndetësor dhe shkollim. Kur motivimi për krim është i bazuar në gjini, orientim seksual apo lidhje të perceptuar të viktimës me personat që janë objekt i armiqësisë së tillë, ligji e konsideron atë motiv si rrethanë rënduese.

Sipas OJQ-ve për të drejta të njeriut, komuniteti i lesbikeve, homoseksualëve, biseksualëve, transgjitorëve dhe interseksualëve (LHBTI) përballet me diskriminim të hapur në punësim, strehim, përcaktim të pashtetësisë, qasje në shkollim dhe kujdes shëndetësor. OJQ-të raportuan se trysnia shoqërore i bindi shumicën e personave LHBTI ta fshehin orientimin e tyre seksual ose identitetin gjinor dhe theksuan që policia nuk ishte e ndjeshme ndaj nevojave të komunitetit LHBTI.

Sipas OJQ-ve, deri në nëntor, personat LHBTI nuk raportuan asnjë krim të urrejtjes gjatë vitit, megjithëse ato theksuan se raportimi dekurajohej nga frika e hakmarrjes.

Një Grup Këshillëdhënës dhe Koordinues, i përbërë nga përfaqësues të tetë ministrive, Zyra për Qeverisje të Mirë dhe dy OJQ bashkëpunuan për t'i mbrojtur dhe promovuar të drejtat e komunitetit LHBTI, përfshirë miratimin e *Planit Kombëtar të Veprimtimit 2016-2018 për të Drejtat e LHBTI-ve në Kosovë*. Zbatimi i planit filloi në prill dhe përfshin rishikimin e teksteve shkollore për të ofruar përshkrim për të drejtat e njeriut dhe trajnim për zyrtarët e PK-së dhe punonjësit socialë për të drejta të njeriut, përfshirë çështjet e LHBTI-ve. Zyrtarët e qeverisë sinjalizuan mbështetjen për të drejtat e komunitetit LHBTI duke sponsorizuar dhe marrë pjesë në ngjarje të shumta publike mbi këtë çështje.

Turpi shoqëror për HIV dhe AIDS

Nuk pati raportime të konfirmuara për diskriminim zyrtar ndaj personave me HIV/AIDS gjatë vitit.

Seksioni 7. Të drejtat e punëtorëve

a. Liria e asociimit dhe e drejta për të negociuar kolektivisht

Ligji parashikon të drejtën e punëtorëve për të formuar dhe për t'iu bashkuar sindikatave të pavarura, për të negociuar kolektivisht dhe për të bërë greva. Ligji ndalon diskriminimin antisindikal dhe shkeljen e të drejtave të punëtorit për shkak të aktiviteteve të tij/saj sindikale. Ligji kërkon rikthimin e punëtorëve të larguar nga puna për shkak të veprimtarisë sindikale, përfshirë në shërbimet themelore. Ligji zbatohet njëjloj për të gjithë individët që punojnë në sektorin publik dhe privat, përfshirë migrantët e dokumentuar dhe punëtorët vendorë.

Autoritetet nuk e zbatuan në mënyrë efektive ligjin e punës, i cili përfshin rregullore dhe udhëzime administrative që i rregullojnë marrëdhëniet e punësimit, përfshirë të drejtën e lirisë së asociimit dhe negociimit kolektiv. Sipas Bashkimit të Sindikatave të Pavarura të Kosovës (BSPK), burimet, inspektimet dhe masat mbrojtëse nuk ishin adekuate dhe gjjobat nuk mjaftonin. Deri në maj, Inspektorati i Punës i Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale shqiptoi 111 gjjoba. BSPK-ja tha se këto gjjoba nuk mjaftonin për t'i parandaluar shkeljet. Procedurat

Raportet e Shtetit mbi Praktikën e të Drejtave të Njeriut për vitin 2018
Departamenti i Shtetit i Shteteve të Bashkuara • Zyra për Demokraci, të Drejta të Njeriut dhe Punë

KOSOVA

administrative dhe gjyqësore ishin të ngatërruara dhe u nënshtroheshin vonesave të gjata apo ankesave.

Sipas BSPK-së, Qeveria dhe punëdhënësit në vend në përgjithësi e respektojnë të drejtën për të formuar dhe për t'iu bashkuar sindikatave në sektorin publik dhe privat. Problem mbeti ndërhyrja e partive politike në organizata sindikale dhe në të drejtat e punëtorëve individualë. Sipas zyrtarëve të sindikatës, punëtorët në sektorin publik zakonisht përballëshin me keqtrajtim, përfshirë ngacmimin seksual dhe humbjen e vendit të punës, për shkak të lidhjes së tyre me parti politike. Punëdhënësit nuk i respektonin gjithmonë të drejtat e organizimit të punëtorëve për të negociuar kolektivisht, posaçërisht në sektorin privat. BSPK-ja raportoi se shumë punëdhënës të sektorit privat në përgjithësi i shpërfillën ligjet e punës. BSPK-ja raportoi për vështirësi të vazhdueshme në formimin e sindikatave për shkak të ndërhyrjes së punëdhënësve në shoqatat dhe sindikatat e punëtorëve, posaçërisht në sektorin bankar, të ndërtimtarisë dhe hotelier. Përfaqësues të këtyre sektorëve i thanë BSPK-së në kushte anonimiteti se punëdhënësit përdorën kërcënimin për ta penguar formimin e sindikatave. Inspektorati i Punës raportoi se nuk kishte marrë asnjë ankesë zyrtare për diskriminim ndaj punëtorëve që u përpoqën t'u bashkohen sindikatave gjatë vitit. Inspektorati nuk ishte plotësisht funksional për shkak të mungesës së buxhetit dhe të stafit.

b. Ndalimi i punës së dhunshme apo të detyruar

Ligji i ndalon të gjitha format e punës së dhunshme apo të detyruar, por puna e dhunshme e fëmijës ndodhi gjatë vitit (shih Seksionin 7.c.).

Burimet e Qeverisë, përfshirë masat mbrojtëse, nuk ishin të mjaftueshme për të siguruar zbatim të ligjit, për t'i identifikuar dhe mbrojtur viktimat, dhe për t'i hetuar pohimet për punë të dhunshme apo të detyruar. Pati hetime, ndjekje penale apo dënime të kufizuara për punë të dhunshme për shkak të, sipas Inspektoratit të Punës, burimeve joadekuate. Dënimet, ndonëse ishin më të rrepta në krahasim me dënimet për krime të tjera të rënda, nuk mjaftonin për ta parandaluar punën e dhunshme. Deri në korrik, autoritetet nuk larguan asnjë viktimë nga puna e dhunshme.

Shih gjithashtu *Raportin mbi Trafikimin e Personave* të Departamentit të Shtetit në: www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

c. Ndalimi i punës së fëmijës dhe mosha minimale për punë

Mosha minimale për punë është 15 vjet, nëse puna e tillë nuk është e dëmshme për fëmijën apo nuk e pengon atë për ta vijuar mësimin. Nëse puna ka të ngjarë ta rrezikojë shëndetin, sigurinë apo moralin e të rinjve, mosha minimale ligjore është 18 vjet. Rregulloret ndalojnë shfrytëzimin e fëmijëve në vend të punës, përfshirë punën e dhunshme apo të detyruar. Qeveria e mbështeti një autoritet kombëtar kundër trafikimit të personave, i cili i hetonte rastet e trafikimit të fëmijëve për punë.

Inspektorët menjëherë i njoftonin punëdhënësit kur i gjenin të miturit duke punuar në kushte të rrezikshme. Deri në maj, qendrat komunale për punë sociale (QPS) ia raportuan MPMS-së 52

KOSOVA

raste të të miturve që punonin në kushte të rrezikshme. Prej këtyre, 38 ishin fëmijë të angazhuar në lypje, 11 në punë në rrugë, dhe tre në miniera. Prej këtyre 38, të gjithë ishin larguar nga aktiviteti i punës së fëmijës. MPMS-ja theksoi se QPS-ja shpesh i raportonte gabimisht Ministrisë për raste të të miturve që punonin në kushte të rrezikshme për shkak të kuptimit të dobët të një mjete raportues që lejonte raportim të njëkohshëm në MPMS dhe QPS.

Ligji parashikon ndëshkime shtesë për punëdhënësit që i angazhojnë fëmijët në praktika të paligjshme të punës dhe për familjet, dështimi i të cilave për t'i përmbushur detyrimet e tyre prindërore rezulton në punësim të paligjshëm të të miturit. Ligji u lejon autoriteteve ta largojnë një fëmijë nga shtëpia nëse përcaktohet që kjo është në interesin më të mirë të fëmijës.

Koalicioni i OJQ-ve për Mbrojtjen e Fëmijëve (KOMF) raportoi se fëmijët që punojnë në bujqësi dhe në sektorin e minierave hasnin në rreziqe që lidheshin me përdorimin e pajisjeve bujqësore dhe nxjerrjen e mineraleve nga vendet në të cilat arrihej me vështirësi. KOMF-i raportoi se puna e fëmijëve në bujqësi vazhdoi si aktivitet tradicional. Qendrat për punë sociale, të drejtuara nga qeveria, raportuan se fëmijët e angazhuar në aktivitete bujqësore nuk pengoheshin nga vijimi i mësimin në shkollë. KOMF-i gjithashtu raportoi se nuk dihej numri i përgjithshëm i fëmijëve lypsarë. Ndonëse fëmijët rrallëherë ishin siguresit kryesorë të të ardhurave për familjet e tyre, puna e fëmijës kontribuoi shumë në të ardhurat e disa familjeve.

Fëmijët e rinj në zonat rurale shpesh u ndihmonin familjeve të veta në punë bujqësore, madje edhe gjatë orarit të mësimin. Fëmijët e qytetit shpesh punonin në një sërë punësh joformale në ndërtimtari dhe të shitjes me pakicë, si shitja e gazetave, cigareve, ushqimit dhe kartelave të telefonit në rrugë. Disa fëmijë gjithashtu merreshin me punë fizike, si transportimi i mallrave.

Shih *Konkluzionet mbi format më të këqija të punës së fëmijës* të Departamentit të Punës në: www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/.

d. Diskriminimi në lidhje me punësimin ose profesionin

Diskriminimi në punësim dhe profesion ndodhi në të gjithë sektorët sa i përket seksit, gjinisë, identitetit gjinor, aftësisë së kufizuar, fesë, përkatësisë politike dhe statusit të pakicës (shih Seksionin 6). Gjatë vitit, BSPK-ja pranoi raporte prej sindikatave të punës dhe individëve që pohonin për diskriminim në bazë të anëtarësimin sindikal, moshës dhe gjendjes familjare. BSPK-ja dhe zyrtarë të sindikatave theksuan se punësimi, posaçërisht në sektorin publik, shpesh varej nga statusi dhe përkatësia politike e punëtorit. Zyrtarë të sindikatës raportuan për keqtrajtime të tjera, përfshirë ngacmimin seksual, të bazuara në përkatësinë politike partiake. BSPK-ja gjithashtu raportoi raste kur punëdhënësit i diskriminuan kandidatët femra gjatë intervistave për punësim dhe i përjashtonin në mënyrë të paligjshme femrat për shkak të shtatzënisë ose për shkak se kërkonin pushim të lehonisë.

Vëzhguesit ndërkombëtarë raportuan për diskriminim në punësimin universitar ndaj individëve të veshur me hijah ose simbole të tjera islame. Universitetet nganjëherë i refuzonin kandidatët mbi këtë bazë, duke justifikuar praktikën si përpjekje kundër radikalizmit.

e. Kushtet e pranueshme të punës

Raportet e Shtetit mbi Praktikën e të Drejtave të Njeriut për vitin 2018
Departamenti i Shtetit i Shteteve të Bashkuara • Zyra për Demokraci, të Drejta të Njeriut dhe Punë

KOSOVA

Rroga minimale e caktuar nga qeveria ishte më e lartë se linja zyrtare e të ardhurave të varfërisë. Ligji siguron përfitime mujore deri në 120 euro (138 dollarë) për familjet që kanë të drejtë për asistencë sociale dhe deri në 40 euro (46 dollarë) për individë. Familjet dhe individët mund të kenë zbritje deri në 400 kW/h energji elektrike dhe kujdes shëndetësor falas.

Ligji parashikon javën standarde të punës prej 40 orësh, kërkon periudha pushimi, kufizon numrin e orëve të rregullta të punës deri në 12 orë në ditë, kufizon punën jashtë orarit deri në 20 orë në javë dhe 40 orë në muaj, kërkon pagesën shtesë për punën jashtë orarit dhe ndalon punën e tepërt e të detyrueshme jashtë orarit. Ligji parashikon 20 ditë pushim me pagesë në vit për punëtorë dhe 12 muaj pushim pjesërisht të paguar të lehonisë. Ligji i punës i përcakton standardet e shëndetit dhe të sigurisë për vende të punës dhe qeveris me të gjitha industritë në vend.

Inspektorët e punës ishin përgjegjës për zbatimin e të gjitha standardeve të punës, përfshirë ato që kanë të bëjnë me rrogat, orarin e punës, sigurinë dhe shëndetin në punë. Sindikatat dhe inspektorët e punës konsideronin që gjambat ishin të mjaftueshme, por thanë që numri i inspektorëve nuk mjaftonte për ta monitoruar me efikasitet sektorin formal dhe joformal.

Sipas Inspektoratit të Punës dhe BSPK-së, ligji i punës është gjithëpërfshirës dhe dispozitat e tij për orarin e punës janë adekuate për mbrojtje të barabartë të punëtorëve në sektorin publik dhe privat. Sipas BSPK-së, mungesa e zbatimit të ligjit nga qeveria ishte rrjedhojë e numrit të paktë të punëtorëve të sindikatës, si dhe e kufizimeve në burime dhe kapacitete të Inspektoratit të Punës.

Sipas BSPK-së, punëdhënësit dështonin t'i respektonin standardet zyrtare të punës të cilat siguronin standarde të barabarta të mbrojtjes për punëtorët e sektorit publik dhe privat. BSPK-ja raportoi për mungesë të mbikëqyrjes qeveritare dhe të zbatimit të ligjit, posaçërisht lidhur me javën standarde të punës dhe punën e detyrueshme e të papaguar jashtë orarit. Shumë individë punonin me orar të gjatë në sektorin privat, kinse sipas dëshirës së tyre, pa kontratë pune, pagesë të rregullt apo kontribute pensionale. BSPK-ja raportoi se punëdhënësit i shpërfillnin dispozitat ligjore dhe i përjashtonin punëtorët pa arsye në kundërshtim me ligjin dhe refuzonin t'i respektonin festat e punëtorëve. Deri në maj, Inspektorati i Punës pranoi 515 ankesa zyrtare për shkelje të të drejtave të punëtorëve në sektorin publik dhe privat. Organizatat për të drejtat e gruas raportuan se abuzimi dhe ngacmimi seksual ndodhte në vend të punës, por kalonte pa u raportuar për shkak të frikës për përjashtim nga puna apo hakmarrja.

Ndonëse ligji parashikon mbrojtje të shëndetit të punëtorëve dhe kushte të punës, institucionet private dhe publike nuk e respektonin atë nganjëherë. Zyrtarët e Inspektoratit të Punës dhe të BSPK-së raportuan për vështirësi në marrjen e informatave të sakta për zbatim të ligjit, sepse punëtorët rrallë i zbulonin problemet për shkak të frikës për humbje të vendit të punës. Deri në maj, Inspektorati i Punës raportoi për tetë fatalitete në vend të punës në sektorin privat dhe publik.

Asnjë ligj në veçanti nuk i lejon punëtorit ta lërë punën për shkak të një situate të rrezikshme të punës, por ligji kërkon që çdo punëdhënës t'u sigurojë të gjithë punëtorëve kushte adekuate të

KOSOVA

punës duke u bazuar në kërkesat e punës. Sipas Ministrisë së Punës, marrëveshjet joformale punëdhënës-punëtor mund ta trajtojnë çështjen kur dhe nëse punëtorët mund ta lënë punën për shkak të situatave të rrezikshme të punës. Institucionet e vendit nuk i kanë përcjellë këto marrëveshje. Sipas ekspertëve, shkeljet e standardit të rrogës, të punës jashtë orarit, të shëndetit dhe sigurisë në punë ishin njëlloj për meshkuj dhe femra, si dhe për punëtorët e huaj migrantë, posaçërisht për ata që ballafaqoheshin me kushte të rrezikshme apo eksploatuese të punës.